

SCI-CONF.COM.UA

INTERNATIONAL SCIENTIFIC INNOVATIONS IN HUMAN LIFE

**PROCEEDINGS OF III INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
SEPTEMBER 22-24, 2021**

**MANCHESTER
2021**

INTERNATIONAL SCIENTIFIC INNOVATIONS IN HUMAN LIFE

Proceedings of III International Scientific and Practical Conference

Manchester, United Kingdom

22-24 September 2021

Manchester, United Kingdom

2021

UDC 001.1

The 3rd International scientific and practical conference “International scientific innovations in human life” (September 22-24, 2021) Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom. 2021. 481 p.

ISBN 978-92-9472-195-2

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // International scientific innovations in human life. Proceedings of the 3rd International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Manchester, United Kingdom. 2021. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/iii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-international-scientific-innovations-in-human-life-22-24-sentyabrya-2021-goda-manchester-velikobritaniya-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: manchester@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2021 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2021 Cognum Publishing House ®

©2021 Authors of the articles

24.	Власенко Е. А., Федоров І. М. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КРЕАТИВНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	166
25.	Денисова І. А. ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПРОФІЛЬ АСИМЕТРІЇ МОЗКУ ДИТИНИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РЯД ПСИХІЧНИХ ПРОЦЕСІВ.	172
26.	Дзинь Л. ГЕНЕЗИС ПОНЯТТЯ «ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ» НА ТЕРЕНАХ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІЦІ.	181
27.	Дочинець Д. І., Гайдук Л. П. РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН ДОВУЗІВСЬКОГО ЕТАПУ НАВЧАННЯ.	186
28.	Лунак Н. М. ТЕХНІКА ПОСТАНОВКИ ЗАПИТАНЬ – ІНСТРУМЕНТ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ.	191
29.	Мариньоха Я. О. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МУЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.	197
30.	Овчарова І. А., Канне І. А., Бившева Т. Ф. МІЖСОБИСТІСНЕ СПІЛКУВАННЯ В ОСВІТНЬО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.	203
31.	Пасечник С. В. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ.	209
32.	Пасько Т. В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.	219
33.	Полєвікова О. Б., Макарова А. П. БЛОКИ ДЬСНЕСА ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ МАТЕМАТИЧНОГО Й МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ.	223
34.	Преор І. Д. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.	229
35.	Рябченко Н. А. ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗВИТКУ СЛОВНИКА ДІТЕЙ 5-ГО РОКУ ЖИТТЯ.	236
36.	Сідельнікова А. А. ВИКОРИСТАННЯ ФОТОГРАФІЇ В СУЧАСНИХ МЕДІАТЕХНОЛОГІЯХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.	244
37.	Снедкова Л. А., Снедков А. І. ФОРМИ І МЕТОДИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ.	248

ТЕХНІКА ПОСТАНОВКИ ЗАПИТАНЬ – ІНСТРУМЕНТ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Лупак Наталія Миколаївна

д.п.н., доцент
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

Анотація. У статті увиразнено сутність феномена «педагогічна майстерність»; акцентовано на важливості професійного вміння педагога формулювати запитання; окреслено лінгвістично-функціональний, цілепокладальний підходи до категоризації запитань; сформульовано основні правила постановки запитань у педагогічній діяльності.

Ключові слова: освіта, педагогічна майстерність, інтеракція, техніка постановки запитань, категоризація запитань.

Розвиток інформаційного суспільства, динамічний вплив новітніх інформаційно-комунікаційних технологій на людину і суспільство є викликом для сучасної системи освіти на всіх рівнях її функціонування. Зазначене стимулює науковців-дидактів і практикуючих педагогів до створення та впровадження в освітній процес такої системи, яка б охоплювала концепції колективного знання, конструктивного діалогу, інтерактивного навчання, інтегративного розвитку, інтермедіального мислення тощо. Нині суттєво зросли вимоги до педагогічної майстерності сучасного вчителя, зокрема його вмінні створювати сприятливе комунікативне середовище для різностороннього розвитку особистості, в якому провідним видом діяльності є діалог між суб'єктами взаємодії. У педагогічній літературі [2; 3; 4; 5; 6] зазначається, що одним із аспектів високої педагогічної майстерності вчителя є досконале володіння технікою постановки запитань з метою «занурення» учня до

глибокого осмислення проблеми, пошуку і структурування навчальної інформації, творчого використання отриманих знань. Техніка постановки запитань у професійній діяльності вчителя виявляється дієвим інструментом інтерактивного навчання, ефективним засобом успішної діалогічної взаємодії суб'єктів педагогічного процесу.

Мета статті – розглянути техніку постановки запитань як специфічний інструментарій педагогічної майстерності сучасного вчителя.

Нова концепція української школи окреслила роль учителя – «не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини» [1, с. 16]. Основні положення концепції, зокрема ті, що стосуються створення сучасного освітнього середовища, формування ключових компетентностей учня, впровадження комп'ютерних технологій стали викликом для вчительської спільноти у сенсі їх готовності до ролі «агента змін» – педагога нового типу, який є компетентним фахівцем, творчою особистістю з духовно-етичними і гуманістичними життєвими принципами. Створення ефективного освітнього середовища вимагає вмотивованого ставлення до своїх обов'язків і високої педагогічної культури.

Формування педагогічної майстерності є об'єктом досліджень упродовж тривалого часу. Кожна плеяда науковців пропонує власне бачення трактування терміна «педагогічна майстерність». Так, Н. Кузьміна, В. Сластьонін асоціюють цей феномен з високим рівнем професійних умінь; Ю. Кулюткіна вважає, що це комплекс особистісних рис особистості педагога; С. Ожегов ототожнює педагогічну майстерність із поняттям «мистецтво» [6]. І. Зязюн трактує педагогічну майстерність як комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі.

Вчений виокремлює:

- гуманістичний характер діяльності і спрямованості особистості учителя;
- професійну компетентність педагога з акцентом на прагнення до

постійного професійного (само-) вдосконалення;

- педагогічні здібності, знання вікових особливостей школярів;
- педагогічну техніку;
- креативність [5, с. 29–30].

Техніка постановки запитань у структурі педагогічної майстерності сучасного вчителя постає *практичним компонентом*, який активізує мислительну діяльність учнів, допомагає осмислювати інформацію, отриману різними медіаканалами, впливає на інтелектуальний і духовний розвиток особистості, формує цілісну колективну думку, сприяє налагодженню міжособистісного контакту, забезпечує управління педагогічним спілкуванням.

Студіюючи наукові джерела [2; 3; 4], ми виокремили два підходи до категоризації запитань: *лінгвістично-функціональний* (запитання розглядаються з позиції аналізу їх структури та функції) та *цілепокладальний чи навчально-розвивальний* (використовуються для управління цілями учнів та спрямовані на розвиток їхнього мислення). Лінгвісти виокремлюють уточнюючі, прості й складні, коректні і некоректні, нейтральні, доброзичливі і провокаційні запитання. Наприклад, формулюючи уточнюючі запитання, педагог з'ясовує істинність чи хибність інформації. Такі запитання, зазвичай, передбачають відповіді «так» або «ні», їх називають закритими запитаннями. Відкриті запитання починаються питальними словами: «хто?», «що?», «де?», «коли?», «як?», «чому?» і мають на меті отримати розгорнуту відповідь і додаткову інформацію щодо подій, явищ, предметів. Варто зазначити, що прості запитання неможливо розділити на більш прості висловлювання, тоді як складні запитання можуть складатися з двох і більше простих запитань. Коректні запитання можуть ґрунтуватися на справжніх судженнях, а от некоректні запитання – на помилкових або невизначених. Оскільки нейтральні запитання не мають емоційного забарвлення, то вони жодним чином не впливають на особистість співрозмовника. Так звані доброзичливі запитання підкреслюють прихильність мовця до співрозмовника та предмета обговорення. Щодо провокаційних запитань, то вони негативно забарвлені і містять

приховане або явне підбурювання співрозмовника до завідома невірних і спонтанних дій.

Запитання, які спрямовують процес навчання, класифікуються згідно з метою освітньої діяльності. Найпоширенішою класифікацією, що базується на ієрархії розумових цілей і процесів, є таксономія Б. Блума. Автор пропонує ставити учням запитання, щоб вони згадували і аналізували факти, синтезували інформацію або відкривали щось нове на основі отриманих фактів, оцінювали інформацію. Б. Блум констатує, що правильно вибудована послідовність (знання – розуміння – застосування – аналіз – синтез – оцінка) запитань формує навички критичного мислення [7]. Дослідник Л. Вільсон класифікував підходи до постановки питань, враховуючи специфічні особливості мислення учнів. Він розподіляв питання на конвергентні, дивергентні, оцінювальні та сократичні. Останні три вважаються найкращими для розвитку критичного мислення, оскільки вони вимагають чіткості й логічної узгодженості висловлювання учня. Проте, слід зазначити, що є випадки, у яких один тип запитання буде більш доречним, ніж інший. Учителеві необхідно чітко визначити дидактичну мету, відповідно до якої добиратимуться запитання, та послідовно слідувати навчальному циклу, який охоплює такі етапи: *залучення, вивчення, пояснення, занурення у деталі та оцінка відповіді учня* і може застосовувати дивергентні, конвергентні запитання на кожному етапі цього циклу [7]. Безперечно, вчителю слід ретельно планувати постановку системи запитань, визначивши певні підходи для розвитку діалогічної взаємодії у класі, підготувати «закриті запитання», «відкриті запитання», «проблемні запитання», «запитання-виклики» тощо. У методичній літературі представлений широкий діапазон інтерактивних методів, в основі яких – специфічні «ланцюги» запитань, наприклад, «Мозковий штурм», «6 журналістських запитань», «Ромашка Блума», «Питання – відповідь», «Я тобі – Ти мені» та ін. Кожен метод постановки запитань має свої інваріантні особливості, які можуть модернізуватися (ускладнюватися чи спрощуватися) відповідно до конкретної ситуації та дидактичної мети.

У педагогічній діяльності вчитель застосовує техніку постановки запитань для того, щоб:

- активізувати мислительну діяльність учнів;
- спонукати учнів до аналітичних дій;
- активізувати образне, творче мислення особистості;
- максимально залучити учнів до комунікативної взаємодії;
- стимулювати учнів до власних розмірковувань;
- оцінити рівень засвоєння навчального матеріалу;
- сприяти розвитку інформаційної культури;
- формувати медіаграмотність та навички критичного мислення.

Техніка постановки запитань буде ефективним інструментом педагогічної майстерності тоді, коли вчитель дотримуватиметься наступних правил:

- 1) запитання необхідно формулювати чітко, уникаючи двозначності;
- 2) конструкція питання має бути максимально стислою, побудованою згідно з граматичними нормами літературної мови;
- 3) у разі потреби, пояснити учневі, з якою метою ставиться питання;
- 4) поставивши питання, надати можливість учневі час (3 – 15 сек.) на підготовку відповіді;
- 5) забезпечити зворотний зв'язок комунікативної діяльності, надаючи можливість учням формулювати свої запитання, звертаючись до інших учасників спілкування;
- 6) впроваджувати у педагогічну практику систему запитань різного типу з урахуванням вікових особливостей учнів, дидактичної мети спілкування.

Підсумовуючи, можемо зробити висновок, що техніка постановки запитань – це дієвий освітній інструмент у ресурсі педагога, який ефективно працює в тому випадку, коли учитель охоплює аудиторію сповна, дає можливість висловлюватися активним і неактивним учням, застосовує різні типи запитань з різним функціональним спрямуванням, вибудовує логічну послідовність запитань, які сприяють усвідомленню та осмисленню

навчального матеріалу, організує діалогічну взаємодію на всіх етапах спілкування, в результаті якої в учнів формуються стійкі навички критичного мислення і висока комунікативна культура.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи, К. : МОН – 2016, 40 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf>
2. Вихрущ В. Навчальний діалог як базовий концепт розвивальної парадигми сучасної освіти / В. Вихрущ, Л. Романишина // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 20. – С. 21–27. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/0peddysk_2016_20_5.
3. Грединарова О. М. Схема-модель функціонально-системного підходу як інструмент систематизації знань учнів і формування системного і творчого мислення // О. М. Грединарова. – Запоріжжя : Школа «ЭйдоС», 2017. – 60 с.
4. Гін А. О. Прийоми педагогічної техніки: Свобода вибору. Діяльність. Зворотний зв'язок. Ідеальність: посібник для вчителя / А. О. Гін. — 13-е видання. — Х. : Вид. група «Основа», 2015. — 112 с.
5. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Карамущенко, І. Ф. Кривоніс [та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і перероб. – К. : Вища шк., 2004. – 422 с.
6. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. // В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.
7. Walsh, J. A., Sattes, E. D. *Quality Questioning : Research-Based Practice to Engage Every Learner* // J. A. Walsh, E. D. Sattes. – SAGE Publications. – 2016. – 133 p.